

Čtyři generace Jandů

V roce 2002 v létě zasáhla Čechy velká povodeň. V té době jsme s mojí ženou Alenou jezdili na výlety na západ od Ruzyně, protože nebylo nutné překonávat žádné mosty nad rozvodněnými řekami. Využili jsme to k návštěvě míst spojených s osudem jejich předků z matčiny strany, rodem Jandů.

Petr Janda, dědeček Aleny zemřel již v roce 1938, takže jsme ho nemohli vidět na vlastní oči. Zbylo po něm ovšem mnoho písemností. Držím v ruce zelené desky se zlatým nápisem Petr Janda - učitel. Co zbude po člověku sedmdesát let od jeho smrti, Co víme o něm a jeho rodičích, prarodičích? Od onoho povodňového roku jsou tyto desky, které Alena kdysi dostala od babičky, na mém stole a v mé hlavě myšlenka zkusit z těchto dokumentů sestavit povídání, které zaznamená alespoň něco málo pro příští generace potomků nebo alespoň (protože přestože je nyní mým synům 33 a 30 let, zdá se, že žádné další generace u nás nebudou) pro jakéhokoliv zájemce o rodovou historii. A tak až nyní šest let po povodních jsem sedl za počítač a začínám. Již z rodných listů, které vzhledem k ověřování arijského původu za německé okupace se rovněž zachovaly, bylo možné zjistit mnohé informace.

Kam až lze jednoduše dohlédnout? Na počátku naší historie stojí patrně zakladatel učitelské dynastie Jandů. On i jeho synové byli všichni učiteli. Tato tradice byla přerušena až narozením maminky mé ženy Libuše Jandové, která v těžké době komunismu, po předčasné smrti svého manžela, byla zdravotní sestrou, ale dále již její dcery Alena i Dagmara pokračují v učitelské tradici svých dědečků a pradědečků.

Jan Janda

Jan Janda se narodil ve vsi Nové Ouholice č. 20. Kdy se narodil zatím nevíme, ale bylo to nejdříve kolem roku 1780 možná o něco dříve. Proč tak lze soudit? Protože víme zcela přesně, že od roku 1800 do roku 1835 byl učitelem na obecné škole č. 16 při faře v obci Vepřek a z této informace vyplývá i kde se přesně narodil. Víme také, že byl poddaný panství Veltruskému. Nové Ouholice, Nová Ves a Vepřek jsou sídla nedaleko od sebe a je tedy zřejmé, že Jan byl místním rodákem a učil na škole, kam i on sám možná dříve chodil.

Jaká to byla škola? Informace lze získat na internetových stránkách obce, resp. z Pamětní knihy obce Vepřek z roku 1928, z které citujeme.

VEPŘEK

Nejdříve ovšem pár slov o samotné obci, obci s velkou historickou tradicí. Kniha Filipa Hyšmana a Otakara G. Paroubka „Popis okresního hejtmanství slánského“, vydaná r. 1887 – (v níž užito dat o sčítání lidu r. 1880) – uvádí: „Vepřek, berní, farní a školní obec, je ves při ústí potoku Červeného do Vltavy; leží 183 m nad hladinou mořskou a 1 1/2 hod. na severovýchod od sídla okresního soudu města Velvar. Má 32 domy se 144 obyvateli národnosti české. Z nich je 72 mužů a 72 žen, 142 katolíků a 2 israelité. Místní obec Ves Nová, bývalý Kraj Pražský a panství Jevíněves – Veltrusy, fara arcidiecéze Pražské, vikariát Budyně (duší 1450 katol., 154 event., 11 israel.), patron Rudolf hrabě Chotek, škola 3třídní, pošta Podhořany n/Vlt., telegraf. stanice Kralupy. Starožitný chrám Narození P. Marie byl už r. 1352 farním, po husitské válce náležel k rozličným farám; posléze Černoušecké, načež roku 1737 stal se opět farním. Faru obnovil probošt pražský Křepický z Modližkovic. Vepřek, ves kanovníků Pražských, zapsal r. 1420 Sigmund Štěpánu z Hlazovic, okolo r. 1645 dle farních matrik držel Vepřek Václav Vepřecký z Vepřku – (Wepřpergh) – pak náležel ku proboštví Pražskému, od něhož koupí přešel r. 1755 na Rudolfa hraběte Chotka a připojen k Jevíněvsi.“

ŠKOLA

Ze stejného pramene citujeme: Dle zápisů školní „Pamětní knihy“ (k nimž užito dat zjištěných dříve již jmenovaným P. Ant. Kolářem) nelze přesně určit, kdy škola ve Vepřku byla zřízena. Ježto Vepřek byl zbožím probošta Sv. Vítského, soudí se, že týž staral se o školu již před válkami husitskými. Avšak jména učitelů vepřeckých, která se vyskytují ve farních matrikách r. 1681, 1685, 1712, 1714 a 1717 nasvědčují, že již tehdy u nás škola stávala. Od r. 1720 není posloupnost učitelů přerušena, což dokazuje, že od toho roku byla zde škola stálá. Rovněž nelze udati, zda alespoň od tohoto roku (1720) byla pro školu zvláštní budova.

Fotografie z roku 1929

P. Frant. Kirschbaum, první farář zdejší po obnovení fary, zapsal ve farní knize památek: „R. 1744 započal jsem stavěti školu nákladem jmění kostelního a pomocí dobrodinců a r. 1745 stavbu jsem dokončil.“ Dle zádušních účtů z r. 1744 a 1745 činilo vydání na tuto stavbu 149 fr 51 kr. O škole té poznamenal v r. 1883 řídící učitel Vilém Liehmann dle popisu 77ti-letého pamětníka: „Budova toliko přizemní byla z kamene a slamou kryta. Stála na témž místě na němž stojí nynější školní budova. Sklep školní byl až u schodů hřbitovních. Výš uvedená budova školy se v roce 1820 rozbourala, což se 9. září počalo dít.“ Základ k nynější škole položen roku 1821 a dostavěna v r. 1823. Stavba byla provedena gotickým slohem a náklad nesl Jan Rudolf Chotek hrabě z Chotkova a Vojnána. Až do r. 1846 byla školou jednotřídní.

Jan Janda byl tedy učitelem na jednotřídní škole a v době jeho učitelování byla zbourána stará škola na jejím místě postavena nová. Ani ta již ovšem není na výše uvedeném obrázku, protože byla později přestavěna. Je však na stejném místě. Protože Jan Janda podaným panství Veltrusy, zastavme se též u této obce a panství:

VELTRUSY

Veltrusy se rozkládají na pravém břehu Vltavy. První zmínka o Veltrusích pochází z roku 1144. Písemné doklady o existenci Veltrus pocházejí z let 1126 a 1273, kdy se o nich mluví na majetkových listinách doksanského kláštera. V držení kláštera byly Veltrusy až do roku 1410. Poté se ve Veltrusích vystřídalo v rychlém sledu asi 20 majitelů – např. rod Smiřických, pánové ze Štenberka a na Konopišti, Firšicové z Nabdína, Lobkovicové. V roce 1680 koupil Veltrusy František rytíř ze Scheidlerů, který rozdělil svůj majetek mezi čtyři dcery. Veltrusy a několik přilehlých obcí dostala třetí dcera Marie Terezie ze Scheidlerů, která se v roce 1698 provdala za Václava Antonína Chotka. Nově vzniklé panství zvané Jevíněves – Veltrusy tak přešlo do vlastnictví Chotků, kteří patřili ke starým a váženým šlechtickým rodům v Čechách. Václav Antonín Chotek patřil k blízkým spolupracovníkům a rádcům císařovny Marie Terezie a za své zásluhy byl v roce 1745 povýšen císařem Františkem Lotrinským do stavu říšských hrabat. V politické, správní a hospodářské činnosti svého otce pokračoval i Rudolf Chotek. V roce 1787 Jan Rudolf Chotek (1748 - 1824), synovec Jana Karla Chotka, zdědil všechny tři chotkovské velkostatky, majorát Veltrusy, Bělušice a Nové Dvory. Započal novou historickou etapu budování krajinářského parku v duchu patheistické filosofie za pomoci a přispění ředitel a tvůrci Schönbrunnských zahrad Richarda van der Schotta. Dal vybudovat regulační zařízení zajišťující přítok vody do kanálu, vzápětí prokopaného v celkové délce téměř 5 km, vedoucího bývalým řečištěm. V oblasti poplužního dvora Ostrov nechali vybudovat zámek. Léta 1771–1824 byla dobou hospodářského rozkvětu veltruského panství. Poté přišlo období stagnace a postupného ekonomického úpadku panství. Po provedení pozemkové reformy zůstaly Chotkům z bývalého panství jen tři dvory, park a zámek, který ovšem navštěvovali jen občas. (Podle: Tomáš Čapek, místostarosta města Veltrusy a člen představenstva sdružení Přemyslovské střední Čechy <http://premyslovci.slansko.cz/obce/veltrusy.htm>)

Jan Janda měl za manželku Magdalenu Cimermanovou z Nového Mlýna na panství Neustupov. Výhody internetu jsou neuvěřitelné. Dohledáním hesla Nový Mlýn, se naše znalosti okamžitě rozšiřují, dále uvedený Martin Zimrman ze Slupí je nepochybně předkem Magdaleny. Zda to bude dědeček nebo otec nevíme, lze jen trochu odhadovat. Jan Janda nastoupil na učitelské místo v roce 1800, tedy mu muselo být nejméně 20 let, tudíž se narodil kolem roku 1780. Jeho manželka se tedy patrně narodila také někdy kolem tohoto roku, možná o něco později, protože jejich syn Petr se narodil v roce 1820 a jeho matka nemohlo být zhruba více než 40 let. Z této kalkulace tedy vychází, že Martin byl spíše dědeček Magdaleny. Její otec, neznámého jména, mlynář na Novém Mlýně měl za manželku **Barboru Vodrovcovou**. Více informací zatím nevíme.

NOVÝ MLÝN

Podle Josefa Brázdy: Nový Mlýn u Hojšína a jeho paměti (rukopis z roku 1940 pro mlynáře Tomanovi, soukromá sbírka) (<http://www.ceskasibir.cz/dok/d16.php>) se dovídáme, že Nový Mlýn se dříve jmenoval Podhajský. Jméno měl po svém majiteli rytíři Podhajském, jenž měl roku 1260 tvrz na hrádku nad mlýnem. Do dnes říkají lidé místu tomu na hrádku. Rytíř Podhajský byl tak bohat, že se peníze od něho dlužil i Petr Vok z Rožmberka. Další záznamů o tomto rytíři nemáme. Dne 16. srpna r. **1763 koupil mlýn Martin Zimrman ze Slupí** za 500 zl. 350 složil hned a zbytek splácel po 25 zl. ročně. Od Zimrmána koupil

mlýn se 16 korci polí Martin Hovorka, od Hovorky František Zelenka, od Zelenky František Zeman, od Zemana Václav Slabý, od Václava Slabého Matyáš Mrázek s manželkou Annou. Jejich dceru Annu pojal za ženu Josef Toman, syn Václava Tomana z Barčova a manželky Kateřiny, rozené Kaňkové, dne 28. října 1820. Josef Toman byl praděd nynějšího majitele Nového Mlýna, Rudolfa Tomana. Po povodni r. 1873, když již dostavovali mlýn a chtěli s do něho nastěhovat, služka z neopatrnosti zapálila nad plotnou len a od něj zas celý mlýn vyhořel.

Nový Mlýn v roce 1930

Letecký snímek 2005

Nový Mlýn 1937

Martin Zimrman byl ze Slupí - přišel tedy velice pravděpodobně z obce Slup, která je u Znojma a ve které dodnes stojí zachovalý velký renesanční mlýn. Dějiny vodního mlýna ve Slupí jsou úzce spojeny s vývojem rozsáhlého krhovicko-jaroslavického vodního náhonu, který po staletí spoluutvářel vodní poměry povodí Dyje na hranici Moravy a Rakouska a vtiskl svou pečeť tvářnosti jihomoravského pohraničí. Sloužil jako zdroj pohonné síly pro čtyři mlýny: Neslovice, Micmanice, Slup, Oleksovičky a k napájení rybníků v celém povodí. Ves Slup se připomíná již v roce 1228 z privilegia krále Přemysla I. a první zpráva o mlynáři ve Slupí je doložena k roku 1512 z dochované listiny slupské vrchnosti (ženského cisteriánského kláštera v Oslavanech) poslané olomouckému biskupství. V 16. a 18. století byl slupský mlýn, přecházející spolu se vsí od jedné vrchnosti k druhé, jedním z největších na Moravě. Od roku 1810 se stal svobodným statkem ve vlastnictví mlynářských rodů až do roku 1945. Poslední majitelé získali mlýn v roce 1946 jako konfiskát, vnesli ho jako družstevní podíl do JZD a v roce 1970 darovali československému státu. Budova mlýna náleží mezi nejvýznamnější a architektonicky nejpozoruhodnější objekty svého druhu na našem území. Původně šlo zřejmě o gotickou stavbu. V první čtvrtině 17. století byla budova radikálně přestavěna v pozdně renesančním stylu. Pozdější úpravy a přestavby objektu nenarušily ve svém celku tuto základní přestavbu a dnes je tedy budova mlýna ojedinělou památkou renesančního užitkového stavitelství. (<http://mstudio.webzdarma.cz/mlyn/index.htm>)

Přidejme ještě několik informací o panství

Neustupov

Neustupov, městečko v Čechách v hejtmanství sedlčanském, okrese votickém, mělo v roce 1890 - 109 domů, 771 obyvatel, farní kostel Nanebevzetí P. Marie (roku 1350 farní) s mnohými náhrobky a pamětnou věží románskou, zámek roku 1899 opravený, 6třídní školu, poštu, telegraf, několik výročních trhů a opodál mlýny: Lucký, Pačulka a Překážka. Alodní panství Neustupov s Bořeticemi má 736,59 ha půdy; náleží k němu zámek, dvůr a pivovar v Neustupově, drží je Artur hrabě z Aichelburga. Roku 1666 povýšen Neustupov na městečko a nadán městským erbem. Od roku 1772 zde vládli Marie Františka Ubelli ze Siegburka, roku 1784 Antonín Hackel, pražský měšťan, 1794 Josef z Fliegelsfeldu, 1795 Marie Anna ze Storchimfeldu, roku 1798 hrabě Emanuel z Waldšteina, 1801 Antonín Krophofer, 1802 Josef a Anna manželé Bubeníkovi, 1805 Jan Walter, 1806 Jan a Anna manželé Sponlovi. Roku 1811 získal Neustupov Antonín Rombald, měšťan pražský, po něm roku 1863 synovec jeho Antonín, jenž roku 1887 postoupil jej Karlu Krausovi a manželce jeho Marii a ti 15. června 1892 Arturovi st. hr. Aichelburgovi pro choť jeho Helenu roz. Korb-Weidenheimovou, kteří dosud na Neustupově hospodaří. (Ottův slovník naučný (1888-1908), svazek XVIII, str. 252, A. Vlasák, Okres votický, str. 66 sl., A. Sedláček, Hrady a zámky české; „Český jih“ r. 1901. Fr. Teplý (<http://www.ceskasibir.cz/dok/d105.php>))

Neustupov zámek Neustupov náměstí

Petr Janda (1)

Petr Janda, kterého budeme značit pro snazší orientaci (jeho syn i vnuk jsou rovněž Petrové) jako (1) se narodil ve Vepřeku č. 16, tedy v budově školy, dne 20. 4. 1820. Žil tam nejméně do svých 15 let, do roku 1835, protože do tohoto roku tam byl jeho otec Jan učitelem.

Jak je výše uvedeno, odhadujeme, že jeho otci bylo při narození Petra 40 let a maminka Magdalena byla o pár let mladší. Asi nebyl Petr prvním dítětem, spíše posledním v řadě, ale to bez dalšího pátrání v matrikách nelze potvrdit.

Známe jeho manželku, jmenovala se Wilhelmína Weselá a narodila se 16.11.1826 v obci Zlonice č. 9. Byla dcerou učitele Jana Weselého (otec Josef Veselý, matka Alžběta Kurková) ve Zlonicích a Evy Bartákové z Roudnice (otec Josef Barták, důchodní v Roudnici, matka Anna Gruzová z Roudnice)

Petr (1) byl učitelem a působil ve Kvílíci č. 2. Zemřel velice mlád 28.6.1862 ve věku 42 let.

Petr Janda (2)

Petr (2) se narodil 31.10.1858 ve Kvílíci a to pouhé 4 roky před úmrtím jeho otce Petra (1)

Petr Janda (3)

Otec Libuše Jandové, provdané Ramešové, dědeček mé ženy Aleny Ramešové se narodil 17. listopadu 1887 v Tuchlovicích č. 161 (okresní soud Nové Strašecí, okresní úřad Slaný).

Jeho otcem byl Petr Janda (2) , v době narození syna Petra (3) učitel obecné školy v Tuchlovicích, syn +Petra (1) Jandy učitele v Kvílíci a Vilemíny Veselé ze Zlonic č. 19, okres Slaný (oba katolíci).

Matka se jmenovala Marie Jandová, roz. Hilmerová (později jmenovaná v rodině jako babi Kralupská), dcera katolických rodičů Martina Hilmer – obchodníka na Stochově č. 6 a Anežky roz. Krausové z Kornouz.

Kmotrem byl dědeček ze strany matky, Martin Hilmera- obchodník ve Stochově a kmotrou babička ze strany otce Vilemína Jandová, roz. Veselá, vdova po učiteli v Kvílíci Petrovi (1) Jandovi.

Jan Janda , učitel ve Vepřeku od 1800 do 1835 rodák z Nových Ouholic č. 20